

ЗМІСТ

<i>Передмова</i>	7
<i>СЛОВАЧЧИНА. Мерседес і смалець у країні замків</i>	12
<i>АЛБАНІЯ. Країна мерседесів</i>	42
<i>ГРЕЦІЯ. Тут є все: «пальці» Пелопоннесу та мальвазія</i>	80
<i>КІПР. Два в одному</i>	134
<i>ТУРЕЧЧИНА. Справжня</i>	176
<i>ЧЕХІЯ. Моравія — регіон вина</i>	218
<i>МАЛЬТА. Геройська країна, де атрактивність зашкалює</i>	239
<i>БОЛГАРІЯ. Усі країни світу в Белоградчику</i>	273
<i>ПІВНІЧНА МАКЕДОНІЯ. Країна з нуля</i>	294
<i>РУМУНІЯ. Якби прилетіли інопланетяни...</i>	312
<i>Післямова</i>	334

ПЕРЕДМОВА

Це оповідь про ті часи, коли людина була вільніша, а світ — необмежений, коли заходячи на сайти авіакомпаній, не потрібно було паралельно шукати інформацію Міністерства охорони здоров'я, коли можна було полетіти в Барселону, звідти — на Канари, а потім — у Мадрид та околиці (які, до речі, значно цікавіші). Мотнутись у Кельн, де, не полишаючи меж аеропорту, сісти у фліксбус, зганяти в Аахен, щоб оглянути вже наступного дня, коли хмарки будуть іншими, не реальну похмуру готику тамтешнього собору, а потім перелетіти в Катовіце. Звідти поїхати у Вроцлав шукати краснолюдків, а знайшовши їх із пів сотні, орендувати автівку й рвонутися на північ Чехії, в Ардшпах із його казковими скелями. Були такі часи.

Волею долі та Всесвіту моя робота пов'язана з мандрями. Я географ. Зовсім не той шкільний учитель, який інші країни бачив лише на карті та в журналі Geo. Нічим не хочу образити представників цієї професії, але така вже радянська традиція, що шкільна інтелігенція завжди без грошей, а мандри цього потребують. Я інший географ — той, який справ-

ді проводить багато часу в експедиціях, практично живучи там.

Шістнадцять років моя робота була пов'язана з географічними науками та польовими дослідженнями, із краєзнавством та експедиційною романтикою. Потім з науки я пішов у бізнес — у туризм. Не знаю, чи став справжнім бізнесменом, але мандрувати почав ще більше. І Україною, і Європою, і трохи Азією. Інколи ці подорожі мені самому здавалися нереальними, коли я накручував десятки тисяч кілометрів розбитими українськими шляхами, а колись протягом однієї мандрівки здійснив 21 авіапереліт. Здавалося, що після здобуття Україною безвізу так буде завжди. Утім, китайці вирішили по-іншому — наловили якихось морських трилобітів чи чогось подібного та наїлися їх, унаслідок чого підхопили страшну заразу. Що ж їм ото не йнялося? Невже мало нормального м'яса? Подейкують, що там усе було значно складніше, і китайське керівництво знищило в такий спосіб опозицію, замаскувавши все під епідемію, а справжній ковід з'явився зовсім і не в Ухані. Хтозна, але світ ця хвороба змінила докорінно й далі це робить. Ось уже й індійський штаб суне, і немає куди сховатися. Кажуть: коліть вакцину, і буде вам «щесте», і світ знову засяє різними барвами й розкриє свої обійми.

Українська зима розчаровує своєю нестабільністю. Мряка змінюється морозом, а інколи крижаним дощем. Буває, що тижнями падає сніг, засипає все ледь не по пояс, і дорожні служби не завжди дають цьому раду — принаймні не всюди. Колись через це я цілий день добирався від Коломиї до Дубна. Узагалі мав до-

їхати до Києва, але дорогу так замітало снігом, і така валка автівок повзла по ній, що ночівля в дубненському готелі стала справжнім порятунком. То було далеко не вперше, і я пообіцяв собі обмежити зимові подорожі нашою державою. На жаль, Україна не територія для мандрів цієї пори року, якщо такі тури не гастрономічні. Тож було вирішено взимку подорожувати за межі рідної неньки. Саме тому в січні-березні 2020 року, до тотального закриття кордонів, я побував у десяти країнах. Мандрував ними, а не просто поставив пташку в аеропорту. У деяких із них я вже був десятки разів, інші відвідав уперше, але ці десять країн були надзвичайно цікавими. Греція, Кіпр, Албанія, Туреччина, Чехія, Словаччина, Північна Македонія, Болгарія, Мальта й Румунія. Десять комфортних країн, у які я відразу поїду, щойно скінчиться карантин. І вам наполегливо рекомендую їх відвідати, тому й пишу цей опус.

Я зовсім не напружувався, щоб відвідати ці країни у 2020 році. Усе відбувалося само собою, просто й надзвичайно цікаво, тож будь-хто з вас теж так зуміє. Зробити це потрібно, щоб потім не шкодувати — років через пів сотні. Як писав Марк Твен, на смертному одрі ми жалкуватимемо лише про дві речі: що мало кохали та недостатньо подорожували.

Якщо поглянути на ці десять країн у минулому — наприклад, у XVIII столітті, то побачимо, що їх було лише дві — Османська та Австро-Угорська імперії. Хоча ні, помиляюся, адже Мальта тоді була незалежною. Малесенька країна, що за кількістю та якістю пам'яток не поступається нікому, порушила домінування великих держав у моєму історико-географічному дослідженні й стала найсмачнішим

надкушеним бутербродом, який так хочеться якщо не доїсти, то принаймні добряче розсмакувати. Ех...

Спочатку я хотів назвати цю оповідь «Десять країн перед коронавірусом», але моя дружина, сказала, що це якось песимістично, нерадісно. Нехай буде «після». І справді, так звучить значно краще.

О 20:00 тринадцятого березня 2020 року я в'їхав в Україну з Румунії, а за чотири години кордони закрили. Надовго. Перетинати їх можна виключно з довідкою про ПЛР-тест. Звичайно, я чув, що в більшості африканських країн це не потрібно, й у деяких латиноамериканських теж, але які ж там кусючі авіаквитки... Тож будемо вважати їхні кордони теж закритими. Утім, надіюся, що скоро все зміниться на краще й тоді знову зможемо мандрувати. Спочатку відвідаємо цю десятку країн.

У Греції я був двадцять днів, на Кіпрі — вісім, в Албанії — шість, у Туреччині — теж шість, у Північній Македонії — п'ять, на Мальті — ну, то надкушений бутерброд... Усі країни стали частинками пазла мандрівки, яка обірвалася не з моєї вини, і я ще не знаю, який вигляд він матиме, коли його складемо. Хоча почав я збирати цей пазл значно раніше, і він досить великого розміру.

Колись ми сідали в автівку, доїжджали за день до Дрогобича, ночували там у прекрасному монастирському готелі, а зранку за годину діставалися подовбаною дорогою до прикордонного переїзду Смільниця — Кросценко. Звідти перебиралися до Лемківщини й далі в Польщу, Словаччину. Зараз дорога до переїзду зовсім не роздовбана, новенька, майже ідеальна, але пункт пропуску закритий. Такі коронавірусні реалії. Ми не

здаємося й шукаємо красу в рідній країні — вона незвідана й чудова. Біля того самого шляху на Смільницю розташовані казкові Хирів і Росохи, Скелівка та Стара Сіль, Самбір і Рихтичі. Однак узимку, коли хурделить або стіною падає холодний дощ, чи дорога вкрита слизькою льодяною кіркою, і твоя автівка може сунути не швидше за пішохода, а вгорі замість хмар — сіра плівка, нефотогенічна настільки, що будь-який романтичний настрої зникає, хочеться туди, де фарби яскравіші, небо синіше, трава зеленіша, а шляхи безпечніші. Ось чому треба вирушати в десять країн. Після карантину, звісно.

СЛОВАЧЧИНА

Мерседес і смалець у країні замків

Мерседес. Скільки всього в цьому слові! Це символ розкоші та якості. Ще й досі живе легенда, що колись було зроблено таку модель, яка взагалі не виходила з ладу. Власники концерну за голову вхопилися: що ми нарobili, як це так — не ламається?! А як же 70 відсотків прибутку, який дає продаж запчастин? Унаслідок цього випуск тієї моделі обмежили, а наступна почала ламатися, трохи рідше за опель.

Мерседес — синонім висококласної автівки. Якось власник автопрокату, почувши, як стогне, троїть і смикається двигун орендованої нами міцубісі, знизав плечима й задумливо промовив: «Ну, це ж вам не мерседес...»

Мерседес гелендваген (у народі просто «кубик») — мрія будь-якого пацана з району, а мерседес віто — будь-якого таксиста. Остання модель — це й родинний автомобіль, і будинок на колесах, і всюдихід, і лімузин. Новенькі віто наповують електронікою під зав'язку, а ззовні вони мають вигляд суперкара з обгортки жуйки Turbo. Великі фари, довга хижа морда, обтічний кузов, тоновані вікна — цяцька, так і хо-

четься проїхатися, точніше полетіти. Ми вирішили це зробити, коли отримали орендованого красеня в аеропорту Братислави.

Був кінець лютого. Майже весна, особливо в Словаччині, захищеній Карпатами від холодних північних вітрів. Однак уночі, коли приземлився наш літак, температура опустилася до нуля, а потім і взагалі пірнула нижче цієї позначки. Хекаючи хмарками пари, ми закинули речі у величезний багажник — ого, тут навіть лижі покласти можна! — і почали вмощуватись у салоні. Я стрибнув за кермо, підлаштував сидіння та дзеркала, роздивився перемикач автоматичної коробки передач, який нагадував регулятор звуку в магнітолі, і хотів було вже завести двигун, аж тут прозвучало зловісне: що із задніми сидіннями?

Попередні орендарі автівки посунули задні сидіння, щоб збільшити об'єм багажника. Ну нічого, зараз виправимо. Це ж мерседес, тут має бути все просто й комфортно. Однак не так сталося, як гадалося. Виявилось, що посунути сидіння назад зовсім непросто. Понад годину ми їх штурхали, знімали, нахиляли, складали, але без особливого успіху. Коли перевалило на нову добу й уже гарненько хапало морозцем кінцівки, ми викликали представника прокатної контори. Той кинувся на сидіння, як півбуль на гумову шину, крутив, смикав, пітнів, наче в сауні, але нічого не зробив, тому змушений був викликати спеціаліста з Братислави.

До зарезервованого готелю ми підїхали о пів на четверту ранку. Помацали зачинені двері, погрюкали, послухали гудки в телефоні — усередину приміщення так і не потрапили. Як з'ясувалося пізніше, у готелі не було цілодобової приймальні (у Європі